

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'קב

ערב שבת קודש
פרשת תבוא
כ' באלול התשע"ה

יוצא לאור על ידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יום רביעי

כ"ה באלול, ד' דסליחות

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ סיפר, שחסידיים הראשונים היו לומדים ביום כ"ה באלול בפרשת בראשית עד "יום אחד"; בכ"ו באלול - עד "יום שני" וכו'; בכך התכוונו להביא תוכן של 'עבודה' גם בעניינים של "בראשית ברא" (אתערותא דלעילא)²⁸.

וש"נ.

מהנכון שבמשך המעל"ע של יום זה ילמדו עכ"פ חלק מאחד המאמרים הללו (איש כחפצו, שהרי ישנם ריבוי מאמרים דיום זה) - ר"ד משיחת ג' דסליחות תנש"א. והעיקר שכל אחד יוסיף עוד עניין של לימוד, הנהגה טובה וכי"ב - 'התוועדיות' תשמ"ט ח"ד עמ' 373.

(28) ליקוטי שיחות חט"ז עמ' 488.

יעשה כן גם בכל שנה כמה ימים קודם שיורד לפני התיבה בתור ש"ץ²⁵. כמובן, על התוקע והמקריא ללמוד היטב את דיני התקיעות כהלכתן, כולל הטעויות והספקות השכיחות בהן²⁶.

יום שלישי

כ"ד באלול, ג' דסליחות

מדברי הרבי נשיא דורנו: "ג' דסליחות הוא יום מיוחד, ולכן אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר מאמר חסידות ביום זה"²⁷.

קהילות אשכנזיות). אולי יש להתיר כשהציבור זקוקים לו כתוקע וכי"ב. וראה בקשר לש"ץ מאנ"ש המתפלל בביהכ"נ דנוסח אחר ב'התקשרות' גיליון תקל"ד עמ' 14 ואילך, ובפרט בהערה 12. (25) אגרות קודש חי"א עמ' שנג, תטז וש"נ.

(26) ראה ספר המנהגים ס"ע 56.

(27) 'התוועדיות' תשמ"ב ח"ד עמ' 2254. וכן נהג כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו כמה פעמים. וראה ליקוטי שיחות חי"ד עמ' 347 ואילך.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ'באלול ה'תשע"ה - כ"ז באלול ה'תשע"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ' באלול	הלכות מכירה פרק ד-ו.	הל' איסורי ביאה פרק ה.	מ"ע רמח.
ש"ק	כ"א באלול	פרק ז-ט.	פרק ו.	מל"ת רנ.
א'	כ"ב באלול	פרק י-יב.	פרק ז.	מל"ת רנ.
ב'	כ"ג באלול	פרק יג-טו.	פרק ח.	מל"ת רנא.
ג'	כ"ד באלול	פרק טז-יח.	פרק ט.	מל"ת רנא.
ד'	כ"ה באלול	פרק יט-כא.	פרק י.	מל"ת רנג.
ה'	כ"ו באלול	פרק כב-כד.	פרק יא.	מל"ת רנג.
ו'	כ"ז באלול	פרק כה-כז.	פרק יב.	מל"ת רנב.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחה	חמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד'								
ו', כ' באלול	4.12	5.03	5.26	6.24	9.27	12.40	1.12	7.01.9	7.26	
ש"ק, כ"א באלול	4.13	5.04	5.26	6.25	9.27	12.39	1.11	7.00.7	7.25	
א', כ"ב באלול	4.14	5.05	5.27	6.26	9.27	12.39	1.11	6.59.4	7.24	
ב', כ"ג באלול	4.15	5.06	5.28	6.26	9.27	12.39	1.10	6.58.1	7.22	
ג', כ"ד באלול	4.16	5.06	5.28	6.27	9.27	12.38	1.10	6.56.8	7.21	
ד', כ"ה באלול	4.17	5.07	5.29	6.27	9.27	12.38	1.10	6.55.5	7.20	
ה', כ"ו באלול	4.18	5.08	5.30	6.28	9.28	12.38	1.09	6.54.2	7.18	
ו', כ"ז באלול	4.19	5.09	5.31	6.29	9.28	12.37	1.09	6.52.9	7.17	

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנוהג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
כי-תבוא	6:24	7:36	6:40	7:38	6:31	7:38	6:42	7:38
נצבים	6:15	7:27	6:30	7:29	6:22	7:28	6:33	7:29

עורך אחראי: לוי צחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף צחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יור: הרב יוסף צחק הכהן אהרונב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 6084000, טל' 03*9607588, פקס: 03*9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

עם מסקנה להלכה; ולתת צדקה (הפעם - מיד לאחר חצות. וניתן לדחות את אמירת הסליחות בזמן מועט, שבו יקיימו את מצות הצדקה), כדי שיפעל בהבנה והשגה של הלימוד והתפילה, ואז פועלים את בקשת הסליחות וההמשכה שלאחריה¹¹.

השליח ציבור מתעטף בטלית בלי ברכה¹². יש להתחיל 'אשרי' בעשרה כדי שיוכלו לומר אחריו קדיש מיד, ואם השלימו לעשרה מיד אחרי סיום אשרי, יאמר כמה פסוקים וחצי קדיש. אם היו עשרה באמירת הסליחות, אסור לצאת באופן שלא יישארו עשרה לקדיש. אך אם יצאו ונשארו אפילו שישה, יאמר הש"ץ קדיש תתקבל¹³. "הנשמה לך" - הש"ץ מתחיל בקול רם¹⁴.

באמירת 'אל רחום שמך' אמר הרבי תמיד כש"ץ: "למען אמינתך, למען בריתך" - ת' בקמץ, וכן בכלום.

באמירת 'עננו' מסיים הש"ץ בקול רם במקומות המופסקים בשתי נקודות, דלא כמנהג העולם¹⁵. אומרים 'קדיש תתקבל' אחר הסליחות, גם אם מתפללים שחרית מיד לאחריה¹⁶.

באמירת סליחות בבית המדרש של כ"ק

11 ע"פ 'שערי המועדים - אלול, סי' עו, משיחות קודש תשל"ד ח"ב עמ' 435.

12 לוח כולל-חב"ד. וגם אם הוא בחור, מתעטף בה (ע"פ שערי הל' ומנהג ח"א עמ' רכו, מר"ה ז"א, ותנא דבי אליהו וטא פכ"ג. וראה באריכות ב'הערות וביאורים - אהלי תורה' גיליון תתנ"א עמ' 50 ואילך, ובפרט בעמ' 62).

13 ה"טו (סי' תקפ"א ס"ק ב, ונעתק במטה אפרים שם ס"ד, במשנ"ב ס"ק ו ועוד) כתב ליטול טלית מחבירו בהשאלה כדי לצאת מספק ברכה (על בגד יום בלילה. והוא כמ"ש בשו"ע אדה"ז סי' יד ס"ח, שהשואל טלית ללבשה לכבוד הציבור אינו חייב לברך. וצ"ב בשערי הל' ומנהג או"ח סי' נו שכתב בכיו"ב ש"נכנס בגדר שאלה ע"ד הברכה"). מאידך יל"ע בשו"ע אדה"ז סי' יח ס"ג שגם בליל יו"כ, שאז אין מתעטפים לשם מצות ציצית אלא להידמות למלאכים, מברכים על הטלית מבעוד יום. וכן ברשימות היומן עמ' רי; שיחות קדש תשי"א (מהדורת תשנ"ט עמ' 182); והיכל מנחם ח"ג עמ' רמח, שם ברור שעקרונות לבישה כיו"ב חייבת בברכה.

14 כדן חרות הש"ץ וכיו"ב, מטה אפרים ואלף-המגן סי' תקפ"א סעיף י"ז.

15 'סליחות - לקוט טעמים ומקורות' ממה אפרים תקפ"א סי' ח.

16 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' כח.

17 'סליחות - לקוט טעמים ומקורות'. וראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' כט.

אדמו"ר נשיא דורנו, לאחר קדיש תתקבל, מסיימים בשירת 'רחמנא דעני לעני ענינא', והרבי היה מעודד את השירה כדרכו בקודש¹⁷. האומר סליחות ביחיד, לא יאמר י"ג מידות¹⁸, גם לא בניגון ובטעמים¹⁹.

יום שני,

כ"ג באלול, ב' דסליחות

מהיום ואילך עד ערב ראש-השנה ועד בכלל - אמירת הסליחות "באשמורת הבוקר"²⁰. ידוע מנהגנו לברך ברכות-השחר בבית²¹, ועל-כל-פנים יש לברכן, ולפחות את ברכות-התורה, קודם הסליחות²².

מכיוון שלמעשה הש"ץ מתעטף בטלית לאחר שהאיר היום, יברך עליה אם מתפלל בה מיד לאחר מכן²³.

הוראת נשיאינו הקדושים ומנהג משנים רבות, אשר היורד לפני התיבה, ובפרט בימים הנוראים, יעבור תחילה על כל התפילות, ובפרט על כל הפיוטים, לדעת לכל הפחות פירוש המילות כפשוטו, וכמובן מאליו לדעת דיני התפילה בכלל, ודיני הש"ץ בפרט²⁴. ואף אם עשה כך לפני שנה,

17 'אוצר מנהגי חב"ד' שם (ספר-הניגונים ח"ג, ניגון רמז).

18 שו"ע הב"י סי' תקס"ה ס"ה.

19 'היכל מנחם' ח"ג עמ' רסה (למרות האמור בעניין זה בשו"ע שם. ראה כף-החיים סי' קלא ס"ק ג. גם בשו"ת מנחת-אלעזר ח"ד סי' כב מסיק שלא לומר גם בניגון ובטעמים, וכן נהג בפועל - 'דרכי חיים ושלום' אות קצ).

20 לענין אמירת 'מחי ומסי', 'מרון דבשמיא' ביחיד, בלוח כולל-חב"ד הביא שידלגם, כיוון שיחיד מנוע מלהתפלל בלשון ארמי כמבואר בשו"ע רבינו סי' קא ס"ה. אך יש מקום להוכיח אחרת מלשון אדה"ז בסידורו, שהסתייג רק מאמירת 'קום פורקן' השני ביחיד, ראה 'התקשרות' גיליון ס עמ' 20. הערות הת' ואנ"ש, צפת, גיליון ל עמ' 39.

21 ספר-המנהגים, מנהגי ר"ה. (למעשה, במניין של הרבי אמרו סליחות בשעה 07:00).

22 'אג"ק חי"ט עמ' שצ, וראה ספר-השיחות תש"ד עמ' 20.

23 לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע אדה"ז סי' מו ס"ח.

24 למרות מש"כ במטה אפרים שם סעיף ט"ו לברך תמיד, הרי לדעת אדה"ז הנ"ל הערה (?) אין לברך על עטיפה זו כלל, אא"כ היא מיועדת גם לתפילה שאח"כ.

25 לכאורה - הוראה זו שייכת גם לפיוטי הסליחות. ראה באג"ק ח"ז עמ' שנא, שרצו שלא להתפלל [כנראה - גם כל השנה]

26 במניין שבו אומר הש"ץ פיוטים באמצע ברכות ק"ש (כנהוג בכמה

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת תבוא

כ"א באלול – 'שבת סליחות'

שחרית: מנהג הקוראים בתורה להגביה את קולם בפסוק 'השקיפה' שבסיום שני¹. לעליית 'שישי' עולה הבעל-קורא, ומעצמו – בלי קריאה בשמו – ומברך לפניו ולאחריה³. לאחר מכן מברכים אותו בשמו, כרגיל⁴. מנהג הקוראים להנמיך את קולם (אך באופן שהציבור ישמע) בקריאת התוכחה, וחוזרים ומגביהים קולם ב"אלה דברי הברית" שבסיום 'שישי'⁵.

(1) הרבי כתב: "כך נקראת בכל החומשים שראיתי (ולא כי תבוא), ועד לדרושי רבותינו נשיאינו דפרשה זו בהתחלתם" (ליקוטי שיחות, כרך יט, עמ' 611 בהערה למכתב כללי. ושם עמ' 244 בהערה 8: "כ"ה בטאו"ח סו"ס תכת. וברמב"ם 'סדר תפילות' – 'והיה כי תבוא' ואכ"מ". כ"ז מופיע גם להלן כרך כד עמ' 641. וזאת למודעי, שלא ניתן לומר שהכוונה כאן ברמב"ם היא (רק) להתחלת הפרשה ולא לשמה, כי זאת כבר כתב הרבי כהסבר על השינוי בשמות הפרשיות המופיעות בהל' תפילה ר"פ יג, מול 'סדר תפילות' שבו כן מציין הרמב"ם את שם הפרשה – ראה בליקוטי שיחות כרך ה' עמ' 57 בשה"ג הראשון להערה 1).

(2) לוח כולל-חב"ד.

(3) היום-יום ח"י אלול. ספר-המנהגים עמ' 31. לוח כולל-חב"ד. וראה שערי אפרים שער ז סעיף כג, 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי, עמ' יט, וש"נ.

(4) לפי המורגל בהרבה ממנייני אנ"ש לברך כל עולה לתורה ב'מי שביריך' (הרבי כתב על זה: "כי כמדומני בליובאוויטש לא נהגו כן" – אג"ק כרך ב עמ' שכו. ומכך משמע, ששלילת האמירה היתה לא רק כדי שלא לבטל מזמנו של הרבי. וראה בזה בהתקשרות גיליון תק"לב, ב'לוח השבוע' הערה 2). אגב, בהמשך הדברים שם כתב הרבי: "נוסח... היותר מדויק שראיתי, הוא בסידור תורה אורי, וגם שם, לפחות בדפוס שלפניי... ברוקלין תשמ"ז, יש לתקן "בעבור שעלה לתורה לכבוד...", כמחזור-השלם.

(5) כנה"ג בהגהת ב"י ס"ח תכת, הובא במ"א ס"ק ח, לענין משנה-תורה במיוחד. פר"ח שם ס"ק ז. אם כי בשער-הכוונות ובפע"ח הובא שהאר"י עלה וקרא את התוכחה בפיו ובקול רם כמנהג חכמי ספרד (ואולי ס"ל לרבותינו שהנהגה זו שלו אינה הוראה לרבים ולדורות, וע"ד לשון אדמו"ר האמצעי "כשאבא קורא, אין נשמעות קולות", היום-יום, ז' אלול). וראה שו"ת מנחת-אלעזר ח"א סי' טו

אחרי התפילה – התוועדות בבית-הכנסת, כפי שנהגו חסידים להתוועד בכל שבת-קודש ערב-סליחות⁶, ואף במוצאי-שבת-קודש – כהכנה לאמירת הסליחות. מנחה. פרקי-אבות – פרקים ג"ד. אומרים 'כל ישראל' לפני פרק א' ורבי חנניה' אחרי פרק ב'⁷.

יום ראשון

כ"ב באלול, א' דסליחות

מוצאי שבת-קודש

ימי הסליחות המעוררים לתשובה, הם מהזמנים הידועים שבהם היו מנגנים את ניגונו של אדמו"ר הזקן, בעל 'ארבע הבבות'⁸. סליחות⁹ הראשונות, מתחילים אחר ובסמוך לחצות הלילה¹⁰.

יש לפרסם בכל בתי הכנסת (ולא רק לחסידים), שכדאי לקשר את אמירת הסליחות (=תפילה) – בכל אחד מימי הסליחות – עם תורה וצדקה: לפני אמירתן, ללמוד (הפעם – קודם חצות) את מאמר אדמו"ר הזקן ד"ה 'לך ה' הצדקה' הנדפס בתחילת הסליחות, ולפחות תחילתו וסופו, וכן עניין בתורה

ד"ה ובפרט – ס' ב'ין פסח לשבועות' פ"ד, סעיפים נא, נה, וש"נ. (6) 'התוועדות': תשי"א ח"ב עמ' 327, תשמ"ב ח"ד עמ' 2253, תשמ"ג ח"ד עמ' 2045 ועוד. (7) ראה סה"ש תש"נ כרך ד' עמ' 259 הע' 104 ובשולי הגיליון. וראה בזה באריכות בהתקשרות גיליון תקצ"ו הע' 17. (8) ספר-השיחות תשי"א עמ' 85-86 (ספר-הניגונים ח"א, ניגון א). (9) כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו יצא לסליחות בבגדי הש"ק – 'אוצר מנהגי חב"ד', אלול-תשרי, עמ' כג, וש"נ (וכן מובא מס' לקטי-יושר). י"א שצ"ל הסליחות בעמידה, וכן נפוץ בין אנ"ש. ובפרט באמירת 'אשמנו' (מדינא – שו"ע אדה"ז סי' תר"ז ס"ז. ועד"ז לכאורה גם באמירת 'אשמנו מכל עם'; "סלח לנו" שאחרי י"ג מידות, וכי"ב). וכן י"ג מידות, שמע קולנו.

(10) ספר-המנהגים עמ' 54 (מפני שאומרים 'במוצאי מנוחה'), וראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' כג. וכדי שתהא לסליחות שייכות לשבת, יש לעשות זאת מייד אחר חצות (שיחה דלהלן הע' 15, וראה בקטע הבא בפנים).

דרך סלולה לתיקון כל השנה

כל יהודי ימצא בתורת החסידות והוראותיה עניינים המתאימים לו, ובאמצעותם יוכל להשיג ולהתעלות כפי שורש נשמתו • ב'עיר מקלט' של חודש אלול ניתן לערוך חשבון נפש במנוחה, לתקן כל הצריך תיקון, ולהתכונן לדין כראוי • כדי לבקש "לך ה' הצדקה", יש להרבות בצדקה, גשמית או רוחנית, בפרוטה או בפיוס – כפי יכולתו באמת • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. כאמור לעיל... היתה כוונתם של הבעש"ט ורבינו הזקן ביסוד תורת החסידות עבור כל בני ישראל, וכיוון שזו היתה כוונתם, בודאי פעלו זאת, כמאמר רז"ל¹ "צדיק גוזר והקב"ה מקיים", שפתחו וסללו דרך לרבים – לא רק נתיב צר, דרך היחיד, או אפילו שביל לרבים, אלא דרך סלולה ורחבה לכל בני-ישראל – שכל אחד ואחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו (שהרי "לא ידח ממנו נדח"²), יוכל לעלות על הדרך ולהגיע לה"מאור" שבתורה, פנימיות התורה.

ישנם החושבים שלימוד פנימיות התורה, תורת החסידות, שייך רק לאלה שכבר מילאו כרסם בש"ס ופוסקים³, וגם אם עדיין לא מילאו כרסם בש"ס ופוסקים, מרגישים בעצמם שכבר נתבררו ונזדככו ונעשו בדרגת צדיק גמור, ובמילא ראויים הם ללמוד פנימיות התורה, וכל זמן שלא הגיעו לדרגא כזו, עליהם לעסוק בלימוד נגלה שבתורה בלבד.

אבל, האמת היא, שאצל כל אחד ואחד ובכל דרגא שנמצא יכול וצריך להיות גם לימוד פנימיות התורה, כאמור, שהדרך לפנימיות התורה היא דרך סלולה ורחבה לכל אחד ואחד מישראל, שכל אחד יכול למצוא בתורת החסידות עניינים המתאימים אליו, לחושי נפשו, וכשיתחיל לעסוק בלימוד וקיום הוראות תורת החסידות בעניינים המתאימים אליו, יגיע במשך הזמן ללימוד וקיום כל העניינים שיכול להשיגם מצד שורש נשמתו ("שזו הוראה שדי לו בזה, או דכיוון... שעוסק כל מה שאפשר לו, ישלים לו הקב"ה כו"⁴).

ועוד וגם זה עיקר – שלימוד פנימיות התורה נותן חיות גם בלימוד נגלה דתורה, כידוע שפנימיות התורה ונגלה דתורה הם בדוגמת נשמה וגוף⁵: פנימיות התורה היא "נשמתא דאורייתא", ונגלה דתורה היא כמו גוף, כלשון חז"ל⁶ "הן הן גופי תורה", וכשם שהנשמה מחיה את הגוף באופן שגם הגוף עצמו נעשה חי, כמו כן על-ידי לימוד פנימיות התורה, נשמתא דאורייתא, נעשה גם

(1) ראה תענית כג, א. זח"ב טו, א. שבת נט, ב.

(2) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

(3) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד.

(4) כמו"ש הצ"צ (בהגה"ה לתו"א מג"א צח, ג).

(5) ראה זח"ג קנב, א.

(6) חגיגה יו"ד, א (במשנה).

יראה הקודמת לחכמה

רבי חנינא בן דוסא אומר: כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל

שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת (פרק ג, משנה ט)

והנה... צריך להיות לימוד האדם בהקדמת עניין היראה וקבלת עול...

ובזה גופא ישנם שני אופנים – לימוד נגלה דתורה, ולימוד פנימיות התורה:

בלימוד נגלה דתורה – יראתו רק קודמת לחכמתו, ואילו בשעת הלימוד עצמו, היראה היא בהעלם. אבל בלימוד פנימיות התורה – לא זו בלבד שיראתו קודמת לחכמתו, אלא גם לאחר הקדימה, בשעת הלימוד עצמו, הרי כיוון שהלימוד אינו אודות "שניים או חזון בטלית" וכיוצא בזה, אלא אודות ענייני אלקות, עניין הספירות, השתלשלות העולמות וכו', אזי גם בשעת הלימוד ישנו עניין היראה. וזוהי המעלה שבפנימיות התורה על נגלה דתורה... שבנגלה דתורה, הנה בשעת הלימוד חושבים אודות ענייני העולם, ובמילא עניין האלקות הוא בהעלם, ואילו בפנימיות התורה, הנה בשעת הלימוד וההבנה וההשגה גופא מונחים בענייני אלקות.

ועל זה אמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב" – כיוון שגם הלימוד עצמו (נוסף על ההקדמה ללימוד) הוא עניין של יראת שמים. וזהו שיראה עילאה היא באותו מקום כמו חכמה עילאה.

(תורת מנחם כרך כא עמ' 225-226, בלתי מוגה)

החילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה הוא: תורה שבכתב היא למעלה מעניין של שכל. הכול יודעים, שתורה שבכתב נתן הקב"ה למשה רבינו בהר סיני, ומובן מאליו שהגישה לתורה שבכתב היא לא מתוך חקירות ופולפולים של שכל, אלא מתוך אמונה.

לעומת זאת, התורה שבעל פה ענינה לכאור בסברות של שכל את העניינים שנאמרו בקיצור בתורה שבכתב, וכן ללמוד ממנה דינים שלא נאמרו בתורה שבכתב בפירוש, על ידי השוואות וראיות שכליות.

[. .] יכולים לטעון: הייתכן? אילו היה מדובר בעניין של תורה שבכתב, לא ניתן הדבר לשכל; אבל מכיוון שבתורה שבכתב לא נאמר דין זה בפירוש, אלא זהו עניין של תורה שבעל פה, שניתנה לשכל, והרי הפוסקים שפסקו דין זה בדור שלפניו פסקו כן, לכאורה, רק משום שהיו להם ראיות שכליות על כך, וכיוון שאצלו, בשכל שלו, מתקבל באופן אחר – מדוע עליו להתחשב עם הפסק שלהם?

והמענה לזה, שגישתם של ישראל גם לתורה שבעל פה היא – אמונה ויראת שמים, כמאמר רז"ל: "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת". ודאי שצריך ומוכרח להיות "חכמתו", שהרי זהו ענינה של תורה שבעל פה, חכמה ושכל; אבל מתי "חכמתו מתקיימת", מתי יכול להיות לחכמה קיום – בשעה ש"יראת חטאו קודמת לחכמתו", כאשר יראת החטא היא אצלו לפני והקדמה להחכמה.

...מה שאין כן כאשר מתחילים מעניין החכמה, ואחר כך בא עניין היראה, אזי אין קיום להחכמה, ועל דרך המשל "לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין והרוח באה ועוקרתו כו".

(תורת מנחם כרך כה, עמ' 103-104, בלתי מוגה)

אמה . . . דכתיב¹¹ תכין לך הדרך, דרך הדרך ("דרך מצוי למיכתב, וכתוב הדרך, לאוסופי דרך אחרת")¹² – דרך רחבה פי שניים מדרך הרבים!

כלומר: אף שלכאורה אין הכרח בדרך רחבה כל כך – שלושים ושתיים אמה – כדי להגיע לעיר מקלט [דלא כמו זה ש"מקלט היה כתוב על פרשת דרכים", שזהו דבר המוכרח לידע הדרך המוליכה לעיר מקלט],

ובפרט שאלה שצריכים להשתמש בדרכים אלה להגיע לעיר מקלט – רוצחי נפש – לא היו רבים,

לימוד נגלה דתורה, גופי תורה, דבר חי (כמעלת גוף חי על גוף בלתי חי).

ב. ובעניין זה – שכל אחד ואחד מ ישראל באיזה מעמד ומצב שהוא (גם אם הוא במצב ירוד) יכול לעלות ולילך בדרך החסידות להיותה דרך סלולה ורחבה לכל – יש להביא דוגמא מ"דרך ערי מקלט":

"ערי מקלט" מיועדות עבור אלה שעברו עבירה מהעבירות הכי חמורות – שפיכות דמים (אפילו

יכול מישהו לחשוב שה"דרך" ל"עיר מקלט" ד"אלול" היא דרך צרה, קשה לילך בה... – על כך אומרים לו: "דרך ערי מקלט שלושים ושתיים אמה", זוהי דרך סלולה ורחבה

שהרי מצינו במשנה¹³ "משרבו הרצחנין בטלה כו", שמזה משמע שבדרך כלל לא היו רוצחים רבים – אף על פי כן, אמרה תורה שהדרך לעיר מקלט צריכה להיות רחבה ביותר עד שאפילו דרך הרבים סתם אינה מספיקה!

ג. ומזה למדים גם בנוגע לרוחניות העניינים:

גם מי שחטא ופגם ועבר את הדרך, בשוגג או אפילו במזיד, שעלידי זה הרי הוא שופך דם האדם דקדושה¹⁴ – הכינה לו התורה דרך סלולה ורחבה ביותר לילך ל"עיר מקלט", כדי שיוכל (לכל לראש) להינצל מ"גואל הדם", ואז יוכל מתוך מנוחה ("רואיקערהייט") לערוך חשבון מכל העניינים שצריך עליהם תיקון ותשובה, ולמצוא את הדרך לשוב ולתקנם,

– כמרומו בדין¹⁵ ש"רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו, יאמר להם רוצח אני . . .

כפשוטו) רחמנא ליצלן, ואפילו במזיד, שהרי, "בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט"⁷, כך שבינתיים, עד שיתקיים הדין ומשפט, נעשית אצלו "הצלה פורתא"⁸, ולא עוד אלא שגם כאשר "בית דין שולחין ומביאין אותו משם"⁹ כדי לדון אותו, ישנם כמה אופנים (הרבה דרכים למקום) שינצל מחיוב מיתה – אם לא ימצאו עדים, או שהעדים יכשלו בחקירה והדרישה, או משום שפסקו לדון דיני נפשות¹⁰, וכיוצא בזה.

וכאן רואים עד כמה משתדלת התורה אפילו עבור אלה הנמצאים במצב הכי ירוד – שיוכלו לנוס לערי מקלט:

נוסף לכך ש"מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכיר הרוצח (הדרך המוליכה לעיר מקלט) ויפנה לשם"¹⁰, ישנו דין מיוחד בנוגע לדרך עצמה – שלא מספיק דרך הרבים סתם (שש עשרה אמות), אלא "דרך ערי מקלט שלושים ושתיים

(11) שופטים יט, ג.

(12) ב"ב ק, רע"ב (ובפרש"י). וראה רמב"ם שם.

(13) סוטה מז, סע"א. וראה ע"ז שם.

(14) ראה לקו"ת במדבר יג, ג.

(15) מכות יב, סע"ב (במשנה). רמב"ם שם פ"ז ה"ז.

(7) מכות ט, ב (במשנה). רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ה ה"ז.

(8) לשון חז"ל – גיטין נו, סע"א.

(9) ראה ע"ז ח, סע"ב.

(10) מכות י"ד, רע"ב. רמב"ם שם פ"ח ה"ה.

פרשת תבוא

את ה' האמרת (כו,יז)

בניישראל גורמים, כביכול, לכך שהקב"ה "יאמר" וידבר (האמרת - לשון מפעיל). שכן כאשר ישראל עוסקים בתורה ובמצוות הרי בזכותם "אומר" הקב"ה את עשרה המאמרות והוא ממשיך להוות ולקיים את העולם. כמאמר רז"ל (אבות פ"ה) שהצדיקים (ועמך כולם צדיקים) "מקיימים את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

(אור' התורה - דברים, עמ' תתרכס)

אלה יעמדו לברך את העם (כו,יא)

הפכו לויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה... כלפי הר עיבל ופתחו בקללה (רש"י)

בהמשך הפרשה נאמר אכן "ארור האיש", אך "ברוך האיש" לא נאמר. אלא: בנוגע לברכה סתם אין כאן חידוש, שהרי פשיטא שהקב"ה מברך את ישראל בכל מילי דמיטב. החידוש הוא שיש ברכה שבאה על-ידי הפיכת הקללה לברכה, שהיא ברכה נעלית יותר.

(מהתוועדות שבת קודש פרשת כיתבוא תשמ"ה. התוועדות תשמ"ה כרך ה, עמ' 2948)

והלכת בדרכיו (כח,ט)

ההליכה בדרך התורה מביאה את הנשמה לדרגת 'מהלך'. כמבואר בחסידות, שכאשר הנשמה נמצאת למעלה היא בבחינת 'עומד', לפי שכל עליותיה מדרגה לדרגה אינן אלא בסדר והדרגה. רק בשעה שהנשמה יורדת למטה ועוסקת בתורה ומצוות היא נעשית 'מהלך', כי אז התעלותה מדרגה לדרגה היא באופן של אין-ערוך בין דרגה אחת לשנייה.

(ליקוטי שיחות כרך ז, עמ' 1132)

וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מומך (כח,י)

רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש (מנחות לה)

מסופר שחסיד אחד שאל פעם את הרבי: גם אני מניח תפילין, אך אין הדבר משפיע כלל על הגויים...? השיב הרבי: הגמרא אומרת "אלו תפילין שבראש", לא "שעל הראש".

(מפי השמועה)

מעלה או פמליא של מטה, ככל ההגבלות בסדר הרגיל בכניסה אל המלך - הגבלות אלה בטלים, וכל אחד יכול לגשת מיד אל המלך. ועל אחת כמה וכמה בעשרת ימי תשובה, שעליהם נאמר "קראוהו בהיותו קרוב"²², קרוב המאור אל הניצוץ²³, ועל דרך זה בימי ההכנה של חודש אלול.

ועל-ידי ההכנה המתאימה בחודש אלול בסדר העבודה ד"עיר מקלט", מתבטלים העניינים הבלתי-רצויים שהיו במשך השנה, ובכוא ראש-השנה, יום הדין והמשפט, יהיה זה באופן ד"ושפטו העדה גו' והצילו העדה"²⁴, וזוכים בתוך כללי-ישראל לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

* * *

שנאמר¹⁶ וזה דבר הרוצח", היינו, שצריך להכיר ולהודות בכך שנמצא במעמד ומצב בלתי-רצוי (כמודגש בהכרזה "רוצח אני"), וכתוצאה מזה, ישתדל למצוא תיקון ותשובה על ענייניו הלא טובים (מה שאין כן אם יחשוב את עצמו לצדיק גמור) -

ולא עוד אלא שהתורה מסייעת לו ונותנת לו את כל העניינים הדרושים למצוא ולעלות על דרך החיים - עד כדי כך ש"מגלין רבו עמו, שנאמר¹⁶ וחי, עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא"¹⁷, היינו, שמחזירים אותו לחיים ("מ'מאכט אים צוריק לעבעדיג"), על-ידי זה שילך בדרך התורה, כולל ובמיוחד פנימיות התורה, "נשמטא דאורייתא", שנותנת חיות גם בנגלה דתורה (כנ"ל ס"א).

ד. ועניין זה שייך במיוחד לחודש אלול:

חודש אלול - חודש החשבון והתשובה על כל השנה כולה, כדאיתא בכתבי האריז"ל¹⁸ בפירוש הכתוב¹⁹ "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים", שקאי על חודש אלול - הוא בדוגמת "עיר מקלט" (כמדובר לעיל בארוכה²⁰).

יכול מישהו לחשוב שה"דרך" ל"עיר מקלט" ד"אלול" היא דרך צרה, קשה לילך בה, ובסטייה קלה בלבד יורדים מהדרך, ומאבדים את כל הטרחה שהשקיעו לפני זה - על כך אומרים לו: "דרך ערי מקלט שלושים ושתיים אמה", כלומר, זוהי דרך סלולה ורחבה ביותר שנקל לכל אחד ואחד לילך בה.

וכמובן גם מהביאור בליקוטי תורה²¹ בנוגע לענייניו של חודש אלול - "על-פי משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאיין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו כו", ואין צורך בהכנות מיוחדות, לבושים מיוחדים וכיוצא-בזה, ולא צריכים לעבור דרך שרי המלכות, פמליא של

16) שופטים יט, ד.

17) מכות י"ד, א. רמב"ם שם ה"א.

18) ליקוטי תורה להאריז"ל עה"פ. וראה גם ז"ח עה"פ (נת, סע"ד).

19) תצא כא, יג.

20) שיחת ש"פ עקב, מבה"ח אלול ס"ה ואילך (לעיל [תו"מ תשי"א ח"ב] ס"ע 285 ואילך).

21) פ' ראה לב, ב.

22) ישעי' נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.

23) דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס העבודה ספ"ה.

24) מסעי לה, כד"כה.

25) שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 177. 179).

26) דניאל ט, ז. - התחלת הסליחות.

27) משפטים טו.

28) משפטים כב, כד.

29) משלי יט, יז.

הרעב ונתת לו פרנסה והחיית אותו, חייך שאני מחזיר לך נפש תחת נפש, למחר בנך או בתך באים כו' ואזכור אני להם את המצווה שעשית עם העני ומציל אני אותם כו'".
ומזה מובן שבחודש אלול, ובפרט מח"י אלול, זמן החשבון והתשובה – צריכים להשתדל ולהוסיף ולהרבות בנתינת הצדקה, שזוהי ההכנה לקבל הצדקה מהקב"ה, "לך הוי' הצדקה".

ו. ובפרטיות יותר:

נתבאר לעיל (ס"ד) שחודש אלול הוא בדוגמת "ערי מקלט", "לנוס שמה" מפני "גואל הדם", "עד עמדו לפני העדה למשפט"³⁰, ובינתיים, יכול וצריך לנצל את הזמן באופן כזה שב"עמדו למשפט" יהיו מסודרים אצלו כל הטענות שיכול לטעון לזכותו, שעלידי זה יוכל להיות "הוצילו העדה", ודוגמתו בנמשל, שיש לנצל את הזמן שנותר עד ימי הדין ומשפט – מח"י אלול עד ר"ה – לעבודת התשובה, שיכולה להיות גם "בשעתא חדא וברגעא חדא"³¹, כפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר³² "שעתא (חדא)" הוא גם מלשון הפנה, "מיט איין קער", וכמובן גם מהפסק'דין³³ המקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)³⁴", אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו, היינו, שעלידי הרהור תשובה שהוא ברגע אחד נעשה צדיק (גמור).
– הרא"ש³⁵ כתב ד"הוי ספק קידושין", וכן נפסק בשולחן-ערוך³⁶: "מקודשת מספק". אבל, זה שמקודשת רק מספק, הוא מפני הספק "שמא הרהר תשובה", ומזה מובן שכאשר הרהר תשובה ודאי, הרי היא ודאי מקודשת.

ומהעניינים העיקריים שבהם צריכים להשתדל בזמן שנותר עד ימי הדין והמשפט כדי לפעול "הוצילו העדה" – הוא עניין הצדקה, כאמור, שעלידי פעולתו להחיות את נפש העני, מחיה

30 מסעי לה, יב.

31 זח"א קכט, סע"א.

32 סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קד. סה"ש תש"ה ריש ע' 121. וראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. סג, ד.

33 קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.

34 גירסת האו"ז סקי"ב. וכ"ה בלקו"ת ר"פ דברים (א, ב).

35 קידושין שם (פ"ב ס"ד).

36 שבעה ערה 33.

הקב"ה את נפשו ונפש בני ביתו, בגשמיות או ברוחניות, בשעה שזקוקים לכך, ולכן, מבלי הבט על כל החשבונות בנוגע להנהגתו בשנה שעברה, יכול לבקש מהקב"ה בתורת צדקה, "לך הוי' הצדקה", כיוון שגם הוא השתדל בנתינת הצדקה להחיות נפש העני.

ז. ועניין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל – שמבלי הבט על מעמדו ומצבו, בכוחו וביכולתו ליתן צדקה לעני:

נתינת הצדקה, "החיית את נפש העני", היא, לא רק בשעה שנותנים ריבוי כסף וזהב – שדבר זה אינו בכוחו של כל אחד ואחד, אלא גם בנתינת פרוטה אחת לעני, ולא עוד אלא ש"כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות"³⁷, היינו, שבשביל פרוטה אחת בלבד מתברך בשש ברכות, שש ברכות הכוללות כל טוב! ויתירה מזה (כהמשך דברי הגמרא): "והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות", שכאשר מפייסו בדברים, דיבור בעלמא – שזה בודאי בכוחו של כל אחד ואחד – מתברך (לא רק בשש ברכות, אלא) בעוד חמש ברכות, "א ברכות!"

וכשם שצדקה גשמית היא בכוחו של כל אחד ואחד, כן הוא בנוגע לצדקה רוחנית: כשעושה חשבון ממעמדו ומצבו כפי שידע בנפשיה, ורואה שהוא בעצמו "עני" – יכול לחשוב שאין בכוחו לעזור לזולת, בה בשעה שיתכן שהזולת נמצא בדרגה נעלית יותר ממנו.

אבל, האמת היא, ש"יש בכל אחד ואחד בחינות ומדרגות מה שאין בחבירו, וכולם צריכים זה לזה, ונמצא שיש יתרון ומעלה בכל אחד ואחד שגבוה מחבירו וחבירו צריך לו, וכמשל האדם שהוא בעל קומה בראש ורגלים, שאף שרגלים הם סוף המדרגה ולמטה, והראש הוא העליון ומעולה ממנו, מכלי-מקום, הרי בבחינה אחת יש יתרון ומעלה להרגלים שצריך להלך בהם וגם הם מעמידי הגוף והראש כו"³⁸.

ומזה מובן שכל אחד ואחד יכול לעסוק בעניין הצדקה: אם בנתינת פרוטה, או בפיוס בדברים, אם בצדקה גשמית או בצדקה רוחנית, אבל, בכל

37 ב"ב ט, ב.

38 לקו"ת ר"פ נצבים.

ויתירה מזו – גם קטני קטנים שלא הגיעו לחינוך יכולים ליתן צדקה בעצמם על ידי נתינת מטבע בקופסא של צדקה.

מתנות לאביונים – גם קטנים?

הנה, בפשטות המקור ההלכתי לחנך הקטנים כב' מצוות אלו הוא ב'פרי מגדים' – אשל אברהם – סתרצ"ה אות י"ד: "ויראה, קטנים מחנכים בכל חינוך אף בדרכבן" (ואינו מחלק בין "משלוח מנות" ל"מתנות לאביונים").

וכן כתב הרה"צ מבוטשאטש באשל אברהם (ד"ה בהשיעור): "וכן קטנים שהגיעו לחינוך מחנכים אותם במשלוח מנות".

ומצינו "מעשה רב" – בספר 'לקט יושר' [והוא ספר הנהגות דהמחבר תרומת הדשן] – לקו"ש חלק ה' עמ' 134 (הערה 18) עמ' 159: "וזכורני שהיה מחנך בניו לשלוח מנות לרעיהם בפורים".

אלא שלגבי מתנות לאביונים כותב הרה"צ מבוטשאטש שם: "ואינן חוששין במתנות לאביונים, כיון שאין להם על פי הרוב מעות שלהם כלל, ולא שייך בזה חינוך". ודבריו תואמים לכאורה את השאלה אליה התייחס הרבי בשנת תשמ"ג ("מדובר בילדים קטנים שאינם חייבים במצוות וגם אין להם ממון משלהם").

ולכאורה בגלל השינוי שנשתנה דורנו, שגם בידי הילדים מצוי כסף שמקבלים כ"דמי כיס" וכיוצא בזה – חינוך הרבי גם את הקטנים למצוות צדקה, כאשר בסיומי השיחות שדיבר לפניהם, היה מעניק מטבעות עבור כל אחד מילדי-ילדות ישראל המשתתפים הן בעצמו או על ידי המדריכים-ז. ובכינוסי חנוכה במיוחד, אז היה מדגיש שנותן להם על מנת שזה יהיה שלהם לעשות בו כטוב בעיניהם, וחלק מהמטבעות יתנו לצדקה.

כך לדוגמא בשנת תשמ"ט, כאשר העניק הרבי דמי חנוכה בכינוס צבאות ה' לילדים (התוועדות תשמ"ט כרך ב' עמ' 63 ואילך), הבהיר בהרחבה את הכוונה בנתינת דמי חנוכה, שהיא כדי לתת לילדים את האפשרות להוסיף בצדקה, ולבסוף סיים:

יתנו לכל אחד ואחת מטבע לשליחות-מצווה

לצדקה, ומטבע נוסף בתור "דמי חנוכה", לעשות בו כטוב בעיניו, ומה טוב לתת גם אותו לצדקה (אלא שזוהי נתינה מכספו שלו, כמדובר כמה פעמים)... [וראה בארוכה את הנאסף ברשימתנו במדור זה בגליון תשנ"ג].

משלוח – על ידי קטן

והנה, בשנת תשמ"ח התבטא הרבי בעניין פורים (ראה התוועדות תשמ"ח כרך ב' עמ' 410 הערה 114):

וכמנהג ישראל, שמנצלים ימי הפורים להוסיף בחינוך התינוקות. וגם משתדלים שישתתפו במצוות פורים – שולחים על ידם משלוח מנות...

הפעם לא הזכיר הרבי שהם עצמם שולחים אלא ששולחים עלידם.

המקור לעניין זה מצוי ב"מעשה רב" על כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב (צוטט ב'אוצר מנהגי חב"ד' אדר עמ' עדר מרשימת הרה"ח ר' שלום דובער חייקין שליט"א): פעם בהיות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב באשכנז בימי הפורים, היו עמו גם הרה"ח ר' אשר גרוסמן מניקוליוב ובנו שמואל (שהיה אז ילד לפני בר-מצוה). אדמו"ר נ"ע נתן "מתנות לאביונים" ליהודי בעל משפחה שלא היה מתושבי המקום, ומאוחר יותר מסר לילד שמואל הנ"ל "משלוח מנות" ("מאכלים ביד רחבה") שיינתן לאותו אדם.

והנה הרה"צ רבי לוי יצחק מבארדיטשוב כותב (סוף קדושה שניה בהגהה): "ומה טוב שישלח מתנות לאביונים על ידי בניו ובנותיו הקטנים כדי לחנכם במצות... וזכור אני כשהייתי קטן, היה אבי ע"ה משלח על ידי לאיזה עניים ולא שלח על ידי משרת, כדי לחנך אותי במצוה והכל בשמחה וטוב לבב ובצנעא שלא יבוש העני...". והמעניין, שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע נתן מתנות לאביונים בעצמו, ו"משלוח מנות" שיגר על ידי הילד.

ובאמת, באשל אברהם' שם מפורש כאמור ש"קטנים מחנכים בכל חינוך אף בדרכבן", ולא חילק בין "משלוח מנות" ל"מתנות לאביונים" – מפורש כהוראת כ"ק אדמו"ר נשיא-דורנו.

ואמנם מכל המקורות שהובאו לעיל רואים את הנקודה אותה ביקש הרבי לחזק ולהבליט: חינוך קטנים וקטנות לנתינה.

– עושים זאת בסבר פנים יפות... ומכיון שמטעמי הכרח ה'סבר' פנים יפות' דצדקה הוא הבושה והרגש העני מובן שזה נוגע גם בקטן, אף שאינו בר דיעה... בכדי להשריש בלב הילדים והילדות שיהיו לא רק "נדיבים בממונם" אלא גם "נדיבים בגופם" (ראה ארחות צדיקים שער י"ז) – נכון במאד... יתנהל על ידי הילדים והילדות עצמם... והכל לפי רוב המעשה... שעל-פי זה מובן גודל הפעולה בחינוך התלמידים והתלמידות על-ידי כל-זה.

חנוך לנער – לצדקה

בשבת פרשת נצבים וילך תשמ"ג (התועדויות תשמ"ג כרך ד' עמ' 2033) התייחס הרבי להנהגתו בדברים הבאים:

...לאחרונה "קאכט מען זיך" [=עוסקים בלהט] בחינוך ילדי ישראל הקטנים לקיום מצוות צדקה, על-ידי זה שנותנים להם פרוטה כדי לשלשל בקופת צדקה, וישנם כאלו ש"תואנה הם מבקשים", ושואלים: מהי התועלת שבדבר – הרי מדובר אודות ילדים קטנים שאינם חייבים במצוות, ומה גם שאין להם מומן משלהם, ואם-כן מהי, אפוא, התועלת לתת להם פרוטה כדי לשלשל בקופת צדקה?!

והמענה לזה – השיב הרבי – הוא מקרא מלא דיבר הכתוב: "חנוך לנער וגו' גם כי יזקין לא יסור ממנה", היינו כאשר מחנכים את הנער לשלשל כסף בקופת צדקה, בוודאי ימשיך להתנהג כן כאשר יגדל ויהיה לו כסף משלו, "גם כי יזקין לא יסור ממנה".

בהמשך הדגיש:

מכיון שנהוג שהילדים מקבלים סכומי כסף מהוריהם כ"פרס" על התנהגותם הטובה, בלימוד התורה וקיום המצוות, וכיוצא בזה – יכולים הם לתת לצדקה מסכומי כסף הנ"ל. וכאשר יוסיפו בהנהגתם הטובה באופן נעלה יותר, שאז יקבלו מהוריהם סכום כסף גדול יותר – אזי יוכלו להוסיף בנתינת צדקה. וענין זה גופא יפעל אצלם להוסיף בהנהגתם הטובה – כדי שיוכלו להוסיף לצדקה כאשר יקבלו סכום נוסף.

לפני כן הבהיר הרבי שאצל ילד קטן שעדיין אינו מסוגל לקרוא כו' – הרי עיקר פעולתו לשלשל כסף בקופת צדקה אינו אלא ביטוי ד"יד המחלקת

צדקה" (ראה תניא פרק כ"ג), כלומר, שמרגיל את ידו להיות "יד המחלקת צדקה"...

מבצע פורים לילדי ישראל

הוראות הרבי, הדיוקים וההסברים הללו, שופכים אור על הוראה קדומה יותר, ומחזירים אותנו לשנת תשכ"ב – אז הכריז הרבי על מבצע פורים של ילדי ישראל:

בשבת קודש מברכים החודש אדר-שני פרשת שקלים תשכ"ב התריע הרבי כנגד התופעה ש"אפילו כמה מאלה שמהדרים בשאר המצוות דפורים, הזניחו מצוות אלו, ובנוגע לנוער, בנים או בנות – רבה העזובה, ודי-למבין", וקבע (ליקוטי שיחות כרך ד' עמ' 1285; תורת מנחם [תשכ"ב] כרך לג עמ' 163):

החובה (והזכות) להשתדל ביותר... שגם הקטנים והקטנות שהגיעו לחינוך, יקיימו בעצמם מצוות אלו – משלוח מנות ומתנות לאביונים... ושוב בשנת תשל"ג (ליקוטי שיחות כרך יא עמ' 322):

יש להשתדל ביחוד לעורר יהודים לקיים שתי מצוות אלו... שכל אחד ואחת שהגיעו לגיל מצוות, וכן קטנים וקטנות שהגיעו לחינוך יקיימו מצוות אלו. וגם בנוגע למי שספק הגיע לחינוך – יש לנהוג כהכלל "ספיקא לחומרא [כיון שהוא לכתחילה ובקל בנוגע לעשיית מצוות – ראה שדי חמוד כללים ס"ק ל"א. ג. ועוד].

וחזר על-יך בשנת תשל"ד (ליקוטי שיחות שם עמ' 324): צריך להשתדל ביותר, שכל אחד ואחת מישראל כולל גם הקטנים והקטנות שהגיעו לחינוך, יקיימו את המצוות דפורים. בשנת תשמ"מ הציע הרבי (אוצר מנהגי חב"ד אדר עמ' עדר):

כדאי לערוך "כינוסי ילדים" ביום הפורים, ובאותו מעמד יקיימו הילדים "משלוח מנות" ו"מתנות לאביונים".

בתענית אסתר מוקדם תשמ"ז (התועדויות תשמ"ז כרך ב' עמ' 561) מזכיר הרבי "לחנך גם הטף במצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים" ומסביר: "והרי גם החיוב של חינוך הוא הלכה בתורה". ושוב מוסיף הרבי ואינו מוותר...:

אופן, דבר ברור הוא שכל אחד ואחד יכול לעזור לחבירו באיזה עניין שהוא, ובמילא, יכול כל אחד ואחד להתכונן לימי הדין והמשפט על-ידי ההשתדלות בעניין הצדקה.

ז. ולאידך גיסא, גם אלה שעסקו בעניין הצדקה במשך כל השנה כולה, צריכים בחודש אלול להוסיף בצדקה ביתר שאת וביתר עוז:

ובהקדמה – שבכל המצוות יש חילוקי דרגות באופן קיום המצווה, הידור מצווה, עד למהדרין מן המהדרין, אבל במצוות צדקה מודגש ביותר גודל ההכרח בקיומה בשלימות – כמסופר בגמרא³⁹ שבתו של נקדימון בן גוריון "היתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים", משום שאף שאביה נקדימון בן גוריון "עבד צדקה", מכל-מקום, "כדבעי ליה למיעבד לא עבד, כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא!"

כלומר⁴⁰, אף-על-פי שנקדימון בן גוריון נתן צדקה בריבוי גדול ביותר, שלא בערך לגבי הסכום שנתנו אחרים (כמסופר בגמרא⁴¹ גודל ההפלאה בנתינת הצדקה שלו באופן של גוזמא!), מכל-מקום, כיוון שלפני-ערך גודל עשירותו המופלגת נדרש ממנו ליתן יותר, ולא נתן כפי ששיערו שצריך הוא ליתן... התנקם הדבר בבתו שלו ("אין זיין אייגענע טאָכטער") – אף שדבר זה לא היה באשמתה... – שלא זו בלבד שמזונותיה היו מצומצמים ביותר, אלא גם מזונות מצומצמים אלה לא זכתה לקבל בדרך של כבוד, טהרה ונקיות... – ש"היתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים"...

ונמצא, שגם לאחרי נתינת הצדקה במשך כל

(39) כתובות סז, רע"א.

(40) קטע זה אמר כ"ק אדמו"ר בקול חנוך שנקטע בבכי (המו"ל).

(41) שם סו, סע"ב ואילך.

השנה, אי-אפשר לדרוש מהקב"ה אפילו בתורת צדקה, כיוון ש"לנו בושת הפנים" גם בעבודתנו בנתינת הצדקה גופא, שלא היתה "כדבעי ליה למיעבד", "לפום גמלא שיחנא!"

ולכן, צריכים כולם – גם אלה שעסקו בעניין הצדקה במשך כל השנה – לנצל את הזמן הנותר עד ימי הדין והמשפט, ולהוסיף בעניין הצדקה ביתר שאת וביתר עוז, "כדבעי ליה למיעבד".

ט. וההתחלה בזה היא, כאמור, בח"י אלול, שבו מתחילים י"ב הימים שכנגד י"ב חדשי השנה, שבהם נעשה החשבון, התשובה והתיקון על כל פרטי העניינים שבמשך י"ב חדשי השנה, יום לחודש יום לחודש.

ועניין זה צריך להיעשות מתוך חיות ושמחה – כמרומז בכך שההתחלה היא ביום ח"י אלול, שנתן חיות בעבודת חודש אלול⁴²:

כיוון שהחשבון-צדק על העבר יכול להביא לרגש של נפילת הרוח ועצבות, לכן, צריך להדגיש שעבודת התשובה והתיקון צריכה להיות מתוך שמחה וחיות, ומתוך וודאות ש"לך הוי' הצדקה", "חננו ועננו... עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו", כפי שאומרים בהתחלת וסיום הסליחות.

וזוהי גם ההכנה וההקדמה לכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה, לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות, למטה מעשרה טפחים, בבני חיי ומזונא רויחא.

(מהתועדויות יום ד' פרשת תבוא, ח"י אלול ה'תשי"א.

תורת מנחם כרך ג, עמ' 306-313)

(42) ראה שיחת ח"י אלול תש"ה בתחילתה (סה"ש תש"ה ע' 122).

"ושלמו ימי אבלך"

שלימות בעבודת הגלות

בהפטרת פרשת כי תבוא שבה מדובר אודות ביאת המשיח – נאמר "ושלמו ימי אבלך", והיינו, שיגמרו ימי אבלך.

וצריך להבין: מהו דיוק הלשון "ושלמו ימי אבלך", שהוא על דרך מה שכתוב "כי לא שלם עון האמורי" – דלכאורה, כיון שמדובר כאן אודות עניין בלתי־רצוי דבני־ישראל, "ימי אבלך", מתאים יותר לומר "ותמו", שהוא לשון גמר וסוף, או (כיון שהלשון "ותמו" יש לפרשו גם מלשון תמימות, מתאים יותר הלשון) "וכלו", לשון גמר וכליון, וכלשון בברכת השנה (לפני "תחל שנה וברכותיה") "תכלה שנה וקלותיה", ומדוע נאמר "ושלמו", מלשון שלימות? [.] והביאור בזה:

עניין האבלות – "ימי אבלך" – קשור עם עניין המיתה, והוא עניין שבירת הכלים דתהו, שעל זה נאמר "וימלך גו' וימת", ועניין זה הוא שרש כללות עניין החטאים והגלות כו'. והנה, כללות עניין שבירת הכלים דתהו (עניין המיתה) הוא באופן דסותר על מנת לבנות, והיינו, שכוונת הסתירה מתחילתה אינה אלא בשביל התיקון והבניין.

ומזה מובן גם בנוגע לעניין הגלות – שכוונת הגלות, היינו פנימיות עניין הגלות, היא – עבודת בני־ישראל בבירור הניצוצות (שנפלו בשבירת הכלים), שלכן, כאשר בני־ישראל מסיימים את עבודתם בבירור הניצוצות, אזי באה הגאולה עלידי משיח, כמבואר בתניא ש"כאשר כל הנשמה ונפש האלקית שבכל ישראל . . . תקיים . . . כל תרי"ג מצות התורה וכו'" אזי באים לה"תכלית של ימות המשיח כו'.

ועל פי זה יש לבאר מה שכתוב "ושלמו ימי אבלך", "ושלמו" דייקא – דקאי על שלימות מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות, והיינו, שהעבודה דזמן הגלות, שזהו העניין הפנימי של הגלות ("ימי אבלך"), צריכה להיות באופן של שלימות ("ושלמו"), ועלידי זה באים לימות המשיח.

החסידות – נתינת כוח להביא את הגאולה

והנה, כללות העבודה שעלידה יוצאים מהגלות, היא, עבודת התשובה, שעל זה נאמר "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" – "נתנה" דייקא, מלשון מתנה, שזהו על דרך מה שכתוב בפרשת השבוע "אשר הוי' אלקיך נותן לך", וכמו שנתבאר לעיל . . . שעניין המתנה הוא למעלה גם מעניין הירושה ("וירשתה").

[...] ועניין זה נעשה עלידי לימוד פנימיות התורה שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד:

[...] ומזה מובן, שכאשר לומדים פנימיות התורה, תורתו של רשב"י, כפי שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד עלידי רבינו הזקן ורבותינו נשיאינו שלאחריו, והלימוד הוא (לא מן השפה ולחוץ, אלא) באופן שמתעצם עם העניין שלומד עד עצם הנפש – אזי יוצא גם הוא מהגלות כמו בעל התורה, ועלידי זה בכוחו לפעול בעבודת הבירורים עד לגמר ושלימות העבודה ("ושלמו ימי אבלך") שעלידי זה נעשית היציאה מהגלות בפועל ממש.

(מהתועדות ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשי"ז. תורת מנחם כרך כ, עמ' 248-250 – בלתי מוגה)

חינוך לנתינה

- החשיבות שילדים־ות יתנו לצדקה מתוך ידיעה שזוהי מצות ה' • שיתנו בסבר־פנים־יפות לנטוע בהם נדיבות לב ונתינה, ואז גם כאשר יגדילו ימשיכו לתת • מקור לתקנת הרבי שילדים־ות יקיימו משלוח־מנות ומתנות לאביונים • מה התבטא הרבי בשנת תשמ"ח, אולי על יסוד הנהגת הרבי מוהרש"ב? • וכיצד נהגו בעל תרומת־הדשן ואביו של הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב? • יסודתו בהררי קודש

כחצי שנה לאחר־מכן שוב מבקש הרבי מילדים/

ות:

הוספה בקו הצדקה... גמילות־חסדים – לעזור לחברים־ות וכל הנצרך להלוואת גמ"ח. וההצעה בזה היא... להשתתף ביסוד קרן גמילות־חסד בכיתה או בית־הספר שלכם על ידי תרומות לקרן זו ממעות שלכם. ואם כבר קיימת ופועלת קרן כזו – להגדילה ולהרחיבה . . . גדול כוחם של ילדי ישראל... ומעשה הצדקה שלהם – להביא גאולה וישועה...

כך ביקש הרבי בחודש אדר תשל"ח מ"התלמידים והתלמידות בכל מוסדות חינוך . . . בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ובמיוחד אלה אשר טרם הגיעו לגיל בר־מצוה ובת־מצוה" (ליקוטי שיחות כרך טז עמ' 621-622).

בתוך הדברים ציין הרבי בשיחה (שם עמ' 623 ואילך), שתורה וצדקה מזרזות את הגאולה העתידה כפי שהיה בגאולת פורים (ראה מגילה טז, א), והוסיף (שם עמ' 624):

שמזה מובן שעל־דרך־זה הוא גם בעשיית מצוות דתשב"ר, מכיון שעשייתן היא עשיית יד שאין בה חטא...

ובפרט בנוגע למעשה הצדקה, שיזכותה וצריכה־להיות דוקא בסבר פנים יפות – הרי קטנים וקטנות, מצד התמימות שבהם כאשר מעוררים אותם על־דבר נתינת צדקה ובהסברה ועד שנותנים בפועל

מצוות ה' של ילד

יום ג' פרשת שופטים, ב' אלול תשל"ז, אחר תפילת המנחה. בתפילה נכחו ילדי מחנות קיץ, ולרגל שובם השמיע הרבי שיחה ובפתחתה התבטא, כי "הקדוש־ברוך־הוא ממתין לנתינת צדקה שלהם – של הילדים (משום שזוהי מצווה שלו)...". מאוחר יותר, עם הדפסת השיחה, הבהיר הרבי את דבריו בהערה ארוכה בשולי השיחה כדלהלן:

שזוהי כוונתם [=של הילד־ה נותני הצדקה], אף־על־פי שאפילו נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי־הוא מתברך עליה (...) – הרי אינו דומה לכשזהו בכוונה (נשמת המצוה – תניא פרק ל"ח). – ובנידון־ידן, בקטנים וקטנות, הרי זה, לכאורה, עיקר – שהרי מקיימים בתור מצות חינוך למצוות, ולכאורה אין שייך חינוך (לכשיגדיל כו') כשאין יודע שמצוה בדבר (מה־שאי־כן כשיודע, אף שמקיימה רק מיראת הרצועה וכיוצא־בזה). ולהעיר שעל־פי הנ"ל צריכה־להיות ידיעת הקטן שזוהי מצוה, מה־שאי־כן כוונתו – שאפילו כוונה הפכית אינה מבטלת, כיון שזוהי מחשבת קטן...

ועוד הוסיף בהערה שלאחריה (הערה 3):

על־פי־מה־שכתוב ב'אגרת־הקדש' סימן יז – יש להוסיף עוד שזוהי מצוותו של הקב"ה.